

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI

**KIRIM KONGO
KANAMALI ATEŞİ
(KKKA)**

**Zoonotik ve Vektörel Hastalıklar Dairesi Başkanlığı
Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü**

Öğrenim hedefleri:

Kırım Kongo Kanamalı Hastalığına İlişkin:

- KKKA hastalığının bulaşma yollarını söyleyebilmeli,
- Hastalık Risk Gruplarını sıralayabilmeli,
- KKKA'nın kuluçka süresi ve belirtilerini anlatabilmeli,
- Hastalığın tedavisi ile ilgili genel bilgileri söyleyebilmeli.
- KKKA hastalığından ve kene tutunmasından korunma yolları ile hastalıktan şüphe edilmesi durumunda yapılması gerekleri açıklayabilmelidir.

Giriş:

KKKA önemli halk sağlığı sorunlarına yol açan ve ölümlü sonuçlanabilen bir enfeksiyon hastalığıdır. Sıklıkla kene tutunması sonucu bulaşmaktadır. Hastalık aynı zamanda hasta kişilerin veya viremik dönemdeki hayvanların kanlarına ve vücut sıvılarına korunmasız temasla da bulaşabilmektedir.

Hastalığın, 12. YY'da Tacikistan'da görüldüğü ve kanama ile seyreden bir sendrom olarak tanımlandığı değişik kaynaklarda yer almakla birlikte hastalık 1944 yılında Kırım'da görülmüş ve Kırım Kanamalı Ateşi olarak tanımlanmıştır. Daha sonra 1956 yılında Kongo'da görülen hastalığın, Kırım Kanamalı Ateşi olarak adlandırılan hastalık ile aynı olduğu 1969 yılında tespit edilmiş ve bu tarihten itibaren bugünkü bilinen adıyla Kırım Kongo Kanamalı Ateşi olarak anılmaya başlamıştır.

Kırım Kongo Kanamalı Ateşi sadece ülkemizde görülen bir hastalık değildir. Dünyada 30'un üzerinde ülkede görülmektedir. Orta Doğu, Asya, Afrika ve Doğu Avrupa'daki bazı ülkelerde de endemik olarak görülmektedir. Ülkemizde ise 2002 yılında benzer özellikteki hastaların varlığıyla dikkatleri çekmiş ve 2003 yılında tanısı konmuştur.

Hastalık ülkemizde bulaştırıcısı kene türünün yaşam alanlarıyla uyumlu bir şekilde görülmektedir. KKKA vakaları çoğunlukla İç Anadolu'nun kuzeyi, Orta Karadeniz ve Doğu Anadolu'nun kuzeyinde yoğunlaşmaktadır.

Hastalıktan korunmada kişisel korunma önlemlerinin alınması büyük önem taşımaktadır. Özellikle riskli alanlardan döndükten sonra kişiler kendi vücutlarını ve çocuklarının vücutlarını kene yönünden kontrol etmelidirler. Bu kontrolde vücuda tutunan kene belirlenirse kişi vakit geçirmeden çıplak elle dokunmadan bez, kağıt parçası, naylon poşet eldiven gibi bir bariyerle keneyi en kısa sürede çıkartmalıdır. Kendi veya yakını tarafından bir şekilde çıkarılamıyorsa sağlık kuruluşlarına müracaat edilmelidir. Bilinmelidir ki vücuda tutunan kene ne kadar kısa sürede fark edilir ve erken dönemde çıkartılırsa hastalık riski de o kadar azalır.

Genel bilgiler:

Bulaşma:

- Virüsü taşıyan kene türlerinin insan vücuduna tutunması,
- Virüsü taşıyan kenelerin çıplak el ile ezilmesi, keneye temas
- KKKA virüsünü taşıyan hayvanların kan, doku ve diğer vücut sıvıları ile korunmasız temas edilmesi,
- KKKA hastalarının kan ve diğer vücut sıvıları ile temas edilmesi ile KKKA bulaşmaktadır.

Risk Grupları:

Hastalığın görüldüğü bölgelerde yaşayan tarım ve hayvancılık ile uğraşan kişiler; kasaplar ve mezbaha çalışanları; veteriner hekimler; askerler; korunmasız olarak kamp ve piknik yapanlar; KKKA hastaları ile temas eden sağlık personeli; laboratuvar çalışanları; hasta yakınları risk grubundadır.

Kuluçka Süresi ve Belirtileri:

Hastalık virüsün alınma şekline bağlı olarak 1-14 gün sürebilen kuluçka döneminden sonra (*Hastalığın kuluçka süresi kene tarafından tutunma ile virüsün alınmasını müteakip genellikle 1-3 gün en fazla 9 gün olabilmektedir. Enfekte kan ve vücut sıvılarıyla temas sonucu bulaşmalarda ise bu süre 5-6 gün, en fazla 13 gün olabilmektedir.*) ateş, halsizlik, üşüme, titreme, yaygın kas ağrıları, baş ağrısı, bulantı-kusma, ishal, yüzde ve gözlerde kızarıklık, deri döküntüsü gibi şikâyetlerle kendini gösterir. Hastalığın ilerleyen dönemlerinde cilt kanaması, diş eti kanaması, burun kanaması, mide-barsak kanaması, akciğer ve beyin kanamaları görülebilir.

Tedavisi:

Hastalığın tedavisinin temelini destek tedavisi oluşturur. Bunun yanında hastanın sıvı-elektrolitlerinin ve kan değerlerinin izlenmesi gerekmektedir. Gerekirse taze donmuş plazma ve trombosit süspansiyonu verilebilir. KKKA ölümlerle sonuçlanabilmekle birlikte hastalıkla ilgili yayınlanan verilerde %40'a kadar çıkan oranlar bildirilmektedir. Türkiye'de görülen vakalarda ölüm yüzdesi %4-5 civarındadır.

Korunma:

Kırım Kongo Kanamalı Ateşinde tedavinin esasını destek tedavisinin oluşturması, uygulanabilir etkinliği kabul görmüş bir aşısının olmaması sebebiyle hastalıkla mücadelede en önemli basamağı kişisel korunma önlemlerinin alınması oluşturmaktadır.

Hastalıktan korunmak için kişilerin bir takım önlemleri alması gerekmekte olup alınması gereken önlemler aşağıda yer almaktadır;

- Hastalığa sebep olan mikrobun bulaştırıcısı olan keneler uçmazlar, zıplamazlar, yerden yürüyerek vücuda tırmanırlar.
- Tarla, bağ, bahçe, orman ve piknik alanları gibi kene yönünden riskli alanlara gidilirken, kenelerin vücuda girmesini engellemek amacıyla mümkün olduğu kadar vücudu örten giysiler giyilmeli, pantolon paçaları çorapların içerisine sokulmalı ve ayrıca kenelerin elbise üzerinde rahat görülebilmesi için açık renkli kıyafetler tercih edilmelidir. Oturulacak yerlere de açık renkli örtü serilmelidir.
- Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve idrarına çıplak elle dokunulmamalıdır.
- Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudun ve elbiselerin her yerine dikkatlice bakılmalıdır. Vücudun özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasıklar dâhil kontrol edilmeli ya da ettirilmelidir.
- Çocukların vücutları da mutlaka kene yönünden kontrol edilmelidir.
- Vücuda tutunan keneyi çıplak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartılmalı, çıkartılamıyorsa en yakın sağlık kuruluşuna müracaat edilmelidir.
- Kene tutunmasından sonra, 10 gün içinde;
  - ✓ Halsizlik,
  - ✓ İştahsızlık,
  - ✓ Ateş,
  - ✓ Vücut Ağrısı,
  - ✓ Baş Ağrısı,

- ✓ Bulantı,
  - ✓ Kusma,
  - ✓ İshal şikâyetlerinden herhangi birinin görülmesi durumunda, zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidilmelidir.
- Vücuda tutunan veya hayvanların üzerinde bulunan keneler kesinlikle çıplak el ile öldürülmemeli ve patlatılmamalıdır. Kenelerin üzerine sigara basılması, kolonya ve gaz yağı gibi maddelerin dökülmesi hastalığın bulaşmasına yol açabileceğinden kesinlikle yapılmamalıdır.
  - Hastalık, hayvanlarda belirti göstermeden seyrettiğinden hayvanlar sağlıklı görünse bile hastalığı bulaştırabilirler. Bu sebeple hastalığın sık olarak görüldüğü bölgelerde bulunan hayvanların kan ve idrar gibi vücut sıvılarına çıplak el ile temas edilmemelidir.
  - Hastalığa yakalanan kişilerin kan, vücut sıvıları ve çıkartılarıyla hastalık bulaşabildiğinden, hasta ile temas eden kişiler gerekli korunma önlemlerini (eldiven, önlük, maske vb.) almalıdır. Hasta insan ve hayvanların kan, vücut sıvıları ile doğrudan temas eden kişiler ise kendilerini 2 hafta süreyle takip etmelidir. Halsizlik, iştahsızlık, ateş, kas ağrısı, baş ağrısı, bulantı, kusma veya ishal gibi belirtilerin görülmesi halinde derhal en yakın sağlık kuruluşuna müracaat etmelidirler.
  - Hastalığın kontrolünde özellikle çiftlik hayvanlarında kene mücadelesi önemli olduğundan hayvanlar, Tarım teşkilatının önerileri ve yardımları doğrultusunda kene ilaçları ile düzenli bir şekilde ilaçlanmalıdır. Kene mücadelesinde geniş çevre ilaçlamaları önerilmemektedir.
  - Kenelerin birçok çeşidi vardır. Ancak hangi kenenin hastalık yapıp yapmadığı anlaşılamayacağından tüm kenelere karşı aynı önlemler alınmalıdır.

Keneyi Hafife Almayın, Tedbiri Elden Bırakmayın

Sağlık Bakanlığı tarafından hastalıkla mücadele ve kontrol altına alınmasında bir program dâhilinde çalışmalar sürdürülmektedir. Bu faaliyetlerden önemli birisi de halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çalışmalarıdır. Bu kapsamda hazırlanan belgesel ve çocuklar için animasyona aşağıda yer alan web erişim adresinden ulaşabilirler.

<http://hsgmtv.saglik.gov.tr/channel/video/zoonotikvektorel>

Sonuç

- KKKA bulaşıcı bir hastalıktır.
- KKKA insanlara genellikle mikrop taşıyan kenelerin tutunmasıyla bulaşır.
- KKKA'da etkene spesifik bir tedavi bulunmamakta tedavinin esasını destek tedavisi oluşturmaktadır.
- Hastalık bulguları olması durumunda en yakın sağlık kuruluşuna başvurmak gerekir.
- Bu gün için etkinliği kanıtlanmış uygulanabilir bir aşısı yoktur.
- KKKA'ya yakalanmamak için kişisel korunma önlemlerinin alınması büyük önem taşır.

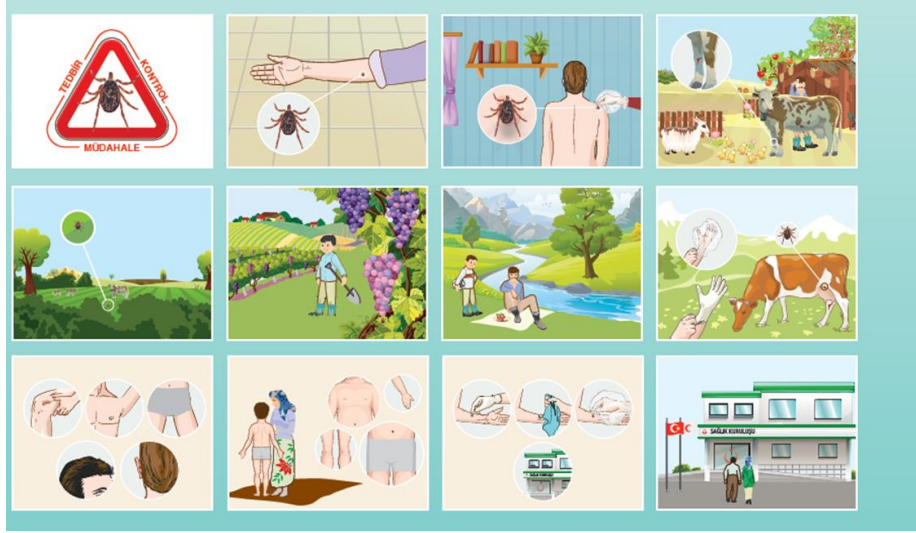
Öneriler

Hastalıkta etkene spesifik bir tedavinin olmaması, tedavinin esasını destek tedavisinin oluşturması, bu gün için etkinliği kabul görmüş uygulanabilir aşısının olmaması hastalıktan korunmayı ve bunun için de kişisel korunma önlemlerinin alınmasını önemli kılmaktadır. Bu sebeple toplumda duyarlılık ve farkındalığın artırılması önemlidir. Eğitim sektörü tarafından hastalık ve korunma yolları ile ilgili farkındalık çalışmalarının Sağlık Bakanlığıyla işbirliği yürütülmesi faydalı olacaktır. Ayrıca hastalık bulgusu olanların sağlık kuruluşlarına sevk edilmesi, ihtiyaç duyulan tedavi seçeneklerinin sunulması gerekmektedir.

Kaynaklar

1. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Dokümanları
2. <http://hsgmtv.saglik.gov.tr/channel/video/zoonotikvektorel>

Ekler

**KENEYİ HAFİFE ALMAYIN,
TEDBİRİ ELDEN BIRAKMAYIN!**

Tedbir
Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyinin. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyiniz. Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve vücutlarına dokunmayın.

Kontrol
Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudunuzun ve elbiselerinizin her yerine dikkatlice bakın. Vücudunuza özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasıklar gibi kontrol edilemeyen yerlere dokunmayın.

Müdahale
Vücudunuza tutunan keneyi çipçak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartın, çikarmanızdan zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

**KENEYİ HAFİFE ALMAYIN,
TEDBİRİ ELDEN BIRAKMAYIN!**

Tedbir
Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyinin. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyiniz. Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve vücutlarına dokunmayın.

Kontrol
Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudunuzun ve elbiselerinizin her yerine dikkatlice bakın. Vücudunuza özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasıklar gibi kontrol edilemeyen yerlere dokunmayın.

Müdahale
Vücudunuza tutunan keneyi çipçak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartın, çikarmanızdan zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

**KENEYİ HAFİFE ALMAYIN,
TEDBİRİ ELDEN BIRAKMAYIN!**

Tedbir
Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyinin. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyiniz. Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve vücutlarına dokunmayın.

Kontrol
Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudunuzun ve elbiselerinizin her yerine dikkatlice bakın. Vücudunuza özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasıklar gibi kontrol edilemeyen yerlere dokunmayın.

Müdahale
Vücudunuza tutunan keneyi çipçak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartın, çikarmanızdan zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

**KENEYİ HAFİFE ALMAYIN,
TEDBİRİ ELDEN BIRAKMAYIN!**

Tedbir
Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyinin. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyiniz. Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve vücutlarına dokunmayın.

Kontrol
Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudunuzun ve elbiselerinizin her yerine dikkatlice bakın. Vücudunuza özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasıklar gibi kontrol edilemeyen yerlere dokunmayın.

Müdahale
Vücudunuza tutunan keneyi çipçak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartın, çikarmanızdan zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyiniz. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyiniz.

Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi (KKKA) Nedir?

KKKA, kenedeki mikropların sebep olduğu ölümlü de sonuçlanabilen bir hastalıktır.

Riskli Alanlar

Bağ, bahçe, tarla, ahır, orman, orman kenarı tarım arazisi vb.

Kene tutunmasından sonra, 10 gün içinde....

- Halsizlik
- İştahsızlık
- Ateş
- Vücut Ağrısı
- Baş Ağrısı
- Bulantı
- Kusma
- İshal

Şikayetlerinden herhangi birini görürseniz, zaman kaybetmeden en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

KENEYİ HAFİFE ALMAYIN, TEDBİRİ ELDEN BIRAKMAYIN!

Keneden Bulaşan Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi

TEDBİR

- Oturacağınız yere açık renkli örtü serin. Bağ, bahçe, tarla, orman gibi riskli alanlara giderken açık renkli ve kapalı kıyafetler giyirin. Pantolon paçalarını çorap içine sokun ya da çizme giyirin. Hayvanların üzerindeki keneye, hayvanların kan ve idrarına çıplak elle dokunmayın.

KONTROL

- Riskli alanlardan döndükten sonra kene olup olmadığını görmek için vücudunuzun ve elbisenizin her yerine dikkatlice bakın. Vücudunuzu özellikle diz arkası, koltuk altları, kulak arkası, ense, saç dipleri ve kasklar dahil kontrol edin ya da ettirin.

Çocuklarınızın vücudunu mutlaka kontrol edin.

MÜDAHALE

- Vücudunuza tutunan keneyi çıplak elle dokunmadan; eldiven, bez ya da poşet ile çıkartın, çıkaramıyorsanız en yakın sağlık kuruluşuna gidin.

